

Waarden

Wat zijn waarden?

Volgens Wikipedia zijn 'waarden' idealen en motieven die in een samenleving of groep als nastrevenswaardig worden beschouwd.

Kort gezegd:

Waarden zijn opvattingen over wat wenselijk is.

Waar doe je het voor?

Aan vrijwilligers in inloophuizen werd de vraag gesteld: 'Wat was voor jou een 'mooi moment' in het inloophuis, een moment waarbij je denkt: 'Daar doe ik het nu voor. Daarom zet ik mij in als vrijwilliger!' Vervolgens schreven ze in eigen woorden erbij, waarom dat voorbeeld voor hen van waarde is. Welke waarden zitten allemaal verstopt in zo'n klein momentje? Geen wonder dat het voelt als een mooi moment!

Welke waarden zie je allemaal voorbij komen in een mooi moment?

Wat doet er toe, volgens jou?

Wat antwoordden vrijwilligers van inloophuizen zoal?

'Op 4 mei komt er een man maar het Aandachtscentrum. 4 mei is een speciale dag voor hem. In de oorlog ging hij op 4 mei van de Hollandse Schouwburg naar een kindertehuis. Daar ontmoette hij zijn vrouw. Hij wilde op 4 mei gewoon zijn verhaal kwijt.' Er is aandacht voor een mens en zijn/haar verhaal.

'Ik hecht aan even een moment van contact met de bezoekers als ze binnenkomen en geef hen een hand'. Iedereen even begroeten, in de ogen kijken, vind ik van waarde.

Gasten, soms af en toe, soms regelmatig, de een vraagt meer aandacht, de ander wat minder. De ene gast wordt gestimuleerd iets te vertellen, de ander wordt gevraagd om te luisteren. Afgesproken is met alle medewerkers om daar aandacht voor te hebben.' Samenwerken is voor mij van grote waarde. Soms is het nodig om iemand een grens te bieden om de gastvrijheid te beschermen. Dat doe je met elkaar.

'Bij de pelgrimsdag kreeg ik opdrachten die je gezamenlijk ging bespreken. Al wandelend kwamen we bij de kapel voor meditatie en een gezamenlijke lunch. Bij terugkomst was er stoofpot.' Het samen optrekken spreekt mij aan. Al wandelend ontstaan er gesprekken die verder gaan en je hart raken.

'De ochtendmeditatie van 8.00 tot 8.30 uur beleef ik als een heel zinvolle opening van de dag. Het is wel eens moeilijk om de concentratie vast te houden en niet in slaap te vallen, maar het geeft rust om de dag verder goed rond te komen'.

'De verscheidenheid van mensen raakt me. Eenvoud verbindt. Hier is iedereen gelijk. Ik vind er rust, familiegevoel, spiritualiteit. Hier word ik mens.'

'Bij een maaltijd waren we met z'n achten. Zes van de acht personen hebben of hadden een vorm van kanker. Dat wisten wij niet van elkaar. Spontaan ontstond er na de maaltijd in de huiskamer een gesprek over kanker. Het waren eigen emotionele verhalen, waar een ieder zijn of haar moeite liet zien met de strijd, de onzekerheid in het leven.' Ik vond het zo waardevol. Een ieder sprak in alle openheid en kwetsbaarheid over hun ervaringen.

'Ik ben barvrouw. Eén gast mag alleen ik 'nozem' noemen, van andere mensen accepteert hij dat niet. Dat gebeurt allemaal in een sfeer van humor. Die jongeman heeft voor mij iets speciaals, net als andere gasten op hun manier weer iets speciaals hebben.' Voor mij is ieder mens bijzonder.

'We hadden op een avond lekker lasagne gemaakt. We schoven aan de grote tafel en een jongeman voelde zich duidelijk op zijn gemak, genoot van het lekkere eten en gezelligheid en vertelde een mopje. Er werd goed gelachen en dat zette bij hem de moppenkraan open! De ene na de andere mop kwam eruit. Iedereen moest er hartelijk om lachen en dat maakte de sfeer gezellig. Iedereen (gasten en vrijwilligers) genoot van de sfeer en ging opgewekt naar huis'. We ervoeren dat ieder mens (hoe kwetsbaar ook) kan bijdragen aan het geheel.

Laten we eens kijken naar de waarden die geleerden en ervaringsdeskundigen aan het werk in een inloophuis toekennen.

Ont-moeting

ontspannen
omgang
van mens tot
mens

gewoon jezelf
zijn

vrij worden

'Het draait om de ont-moeting' is een veelgehoorde uitspraak van medewerkers, zo stelt de folder van het Inloop Centra Beraad (nu onderdeel van Netwerk Dak¹). 'Over bedoelingen, visie en identiteit': 'In de oorspronkelijke motivatie van medewerkers en kerken wordt vaak verwezen naar de parabel van de Barmhartige Samaritaan. Immers, wij willen net zo helpend in de wereld aanwezig zijn zoals hij. Maar als wij onze gasten werkelijk serieus willen nemen, dan vraagt dat soms juist om het afzien van 'het moeten willen helpen'. We worden uitgenodigd om een ontspannen omgang van mens tot mens te realiseren, waarin gast én medewerker zichzelf mogen zijn...'

Anneke van Elderen van het Annahuis in Breda belicht een ander aspect van ont-moeten: 'Ont-moeten is niet datgene doen wat er van je verwacht wordt. Het gaat ook om jezelf losmaken van wat er allemaal 'moet' om erbij te horen'. Ze wijst op langdurige ontmoeting met een man, die duidelijk dakloos was en wiens lichaamsgeur

¹ Inloop Centra Beraad, 'Over bedoelingen, visie en identiteit', zie de informatiebank op www.netwerkdak.nl

ruimte om hem heen creëerde. 'Het was geen ontmoeting, waar je automatisch voor kiest. Vanuit je eigen achtergrond heb je een hoop vooroordelen, die je eerst moet overwinnen.'

Present zijn

er zijn
voor de ander

De presentiebenadering is als theorie mede vanuit de praktijk ontwikkeld. (Prof.dr.) Andries Baart is één van de ontwikkelaars. Menselijke waarde is de centrale waarde van de presentiebenadering. Het gaat om 'er zijn voor de ander'.

De presentiebenadering laat zich kennen door achtal kenmerken²:

open staan
voor de behoefte
van de ander

vrij zijn voor...

De gastvrouw of gastheer is beschikbaar en staat geheel open staan voor de behoefte van de ander. Manier van praten en werken en de agenda wordt bepaald door wat de ander aan de orde stelt. Het draait om oog hebben voor het verhaal en levensomstandigheden van de bezoeker en de betekenissen die zij of hij daaraan geeft. Gastvrouw of gastheer is ongehaast en stemt zich af op het leefritme van de ander.

ontvankelijk zijn
panters af

Openstaan voor...

De gastvrouw of gastheer is ontvankelijk en schept de mogelijkheid dat de ander bij hem binnen mag komen. Panters (afweer, vooroordelen, angst, distantie, gelijkhebbertij) af!

letten op kleine
signalen

bouwen aan een
relatie

Een aandachtige betrekking aangaan...

De gastvrouw of gastheer gaat een relatie aan. Kleine signalen in gesprekken over alledaagse zaken zijn essentieel om de binnenwereld van de bezoeker te leren kennen. Gastvrouw/gastheer heeft hier aandacht voor en probeert hier vat op te krijgen om op deze wijze de relatie te versterken. De aandacht voor de ander en de signalen die hij/zij afgeeft, verbindt en schept – als de aandacht volgehouden wordt – een relatie, waarin op den duur veel heen en weer kan gaan.

Waarschuwing: het is de bedoeling dat de gastheer/gastvrouw de binnenwereld van de ander leert kennen, maar niet overneemt. In dat geval zou hij met de ander in diens leefwereld ten onder gaan.

Zoeken naar
een goed leven
in de gegeven
situatie

Aansluiten bij het bestaande

In de relatie staat het zoeken naar problemen niet voorop, maar juist het vinden van een bevredigende verhouding tot het leven. Dat is een goede kwaliteit van leven of (als dat onvermijdelijk is) van rouwen, streven, treuren of ruziën.

² Uit: De belangrijkste kenmerken van de presentiebenadering', zie informatiebank op www.netwerkdak.nl.

	<p>Gastvrouw of gastheer waakt er voor dat 'wat van de bezoeker is' (bijvoorbeeld verhaal, doel, verdriet, plan) niet te verkleinen, te onteigenen, of te overrulen, bijvoorbeeld door andere taal te gebruiken en/of een andere uitleg er aan te geven.</p>
<p>naar de wereld kijken met de ogen van de ander</p> <p>betekenis voor de ander begrijpen</p>	<p style="text-align: right;">Perspectiefwisseling</p> <p>Door de specifieke manier van werken leert de gastvrouw/gastheer de wereld waar te nemen vanuit het perspectief van de ander. Zij/hij probeert te reconstrueren wat de wereld voor de betrokkene als kern heeft, wat er redelijkheid en samenhang aan geeft, waarom het allemaal draait. De opgave is het opsporen van die kernen die inzichtelijk kunnen maken waarom men doet wat men doet. De gastvrouw/gastheer leert zo wat de ervaren betekenis is van bijvoorbeeld allerlei regels en bureaucratische versterkte diensten. De morele component vraagt om het blijven volgen van het perspectief van de ander en hiermee solidair te zijn.</p>
<p>via jou kan een gast zich hechten, zich een beeld vormen van een andere manier van 'in het leven' staan.</p>	<p style="text-align: right;">Zich aanbieden</p> <p>De gastvrouw/gastheer brengt zichzelf ook mee in de relatie en daarmee een andersoortig staan in het leven, een tegenverhaal, een ruimere kijk, geduld om te luisteren. Als de relatie duurzaam en veilig wordt voor de ander, ontstaat er meer. Een persoon om zich (veilig) aan te hechten, een blik op een andere toekomst of identiteit, een anders staan in het leven. Gastvrouw/gastheer probeert de essentiële hulpbronnen van een humaan en zinvol leven te helpen vinden, open leggen en gebruiken.</p>
<p>nauwelijks ingeperkt door tijd of door voorwaarden</p>	<p style="text-align: right;">Geduld en tijd</p> <p>De gastvrouw/gastheer is ongehaast, neemt de tijd en gunt een ander de tijd. Haar/zijn aanwezigheid is weinig begrensd in de tijd en nauwelijks gebonden aan voorwaarden. Het gaat niet om een planmatige aanpak, maar om trouw. De ander wordt tevoorschijn geluisterd en wat kan zijn en wat veelbelovend lijkt, laat zich niet afdwingen.</p>
<p>trouw zijn, het uithouden met de ander</p>	<p style="text-align: right;">De trouwe toeleg</p> <p>De eenzame mens ervaart in de gastheer/gastvrouw dat er minstens één is voor wie zijn kapotte wereld telt en door wie hij gezien mag worden. Er worden geen voorwaarden gesteld. Inzet is niet afhankelijk of aan de ander 'eer te behalen' valt. Het draait steeds weer om opzoeken van wie alleen gebleven zijn met hun leed. Het uithouden. Opzoeken in hun eenzaamheid, opdat deze doorbroken wordt.</p>

Gastvrijheid

de gast staat in het midden	In zijn theorie over de open kerkelijke gemeente staat bij (dr.) Jan Hendriks de waarde 'gastvrijheid' centraal ³ . Gastvrijheid betekent dat vreemdelingen welkom zijn. Hij verwijst naar de bijbel waar opgeroepen wordt om plaats te maken voor vreemdelingen, hen op te nemen in de gemeenschap (Oude Testament) en om de herbergzaamheid niet te vergeten (Nieuw Testament). In zijn optiek krijgt de gast geen plaatsje aan de rand, maar in het centrum. Iedereen mag actief meedoen en een bijdrage leveren.
over en weer gast in elkaars leven zijn	Omdat iedereen actief een bijdrage kan leveren zijn er geen vaststaande rollen. Leden van de gemeenschap zijn gast in elkaars leven. Gastvrouwen en gastheren kunnen gast worden. Ook de positie van gast ligt niet vast. Hij kan zomaar gastheer worden die anderen uitnodigt zijn gast te zijn.
gastvrijheid, doel op zich	In het Oude Testament staat het verhaal van Abraham. Hij ervoer dat de rolwisseling verder ging. In de gast kan God verschijnen. 'Vergeet de herbergzaamheid niet, want daardoor hebben sommigen, zonder het te weten, engelen geherbergd', zo staat ook in de Nieuwe Testament te lezen.
	Tegelijkertijd waarschuwt hij. Gastvrijheid is geen middel om ergens te komen, maar doel op zichzelf. Het laat de gasten vrij. 'Liefde tot de vreemdeling is nergens goed voor; zij is goed in zichzelf'.

Weerbarstige praktijk

'Ik vind het geweldig mooi klinken allemaal, maar als mensen hier -tegen de regels in- dronken aanwezig zijn, wat doe je dan?'

'Als ik kookbeurt heb, vraag ik gasten wel eens wie er aardappelen wil schillen. Ik vind het leuk om met hen iets te doen, in plaats van alleen maar voor hen, maar dat komt moeilijk van de grond.'

'Iedereen is hier wel welkom, maar ik zie hier alleen steeds de dezelfde gezichten.'

(Dr). Sake Stoppels heeft onderzoek gedaan naar het functioneren van inloophuizen. Hij geeft in tien 'hoekstenen' aan wat naar zijn oordeel wezenlijk is voor het functioneren van inloopcentra, die vanuit een christelijke/katholieke spiritualiteit zijn ontstaan.

Hoekstenen

Een gemeenschap van ongelijken

In het werk wordt vaak benadrukt dat mensen gelijk zijn. Wat we delen is kwetsbaarheid en afhankelijkheid. Ook hebben we allemaal

³ L. Hendriks, 'Gemeente als herberg. Een concrete utopie', Kampen, 2001,, p. 55 ev

Mensen zijn
gelijkwaardig en
verschillend

verschillen
erkennen

mensen nodig. Tegelijk, zo stelt hij, is een diaconale gemeenschap per definitie een gemeenschap van ongelijken. Mensen staan wezenlijk verschillend in het leven en hebben ook heel verschillende kansen om er zelfstandig vorm aan te geven. Dergelijke verschillen mogen niet weggepoetst worden. Streven naar gelijkheid en wederkerigheid kan pas vanuit de erkenning dat mensen in belangrijke opzichten fundamenteel verschillend in het leven staan.

Stoppels haalt de ervaringen van theologen aan, zoals Gerrit Jan van der Kolm, die er voor gekozen hebben om fulltime laaggeschoold werk te doen. Kolm: 'Het duurt lang voordat wij onszelf kunnen zijn in onze nieuwe omgeving. We leven in een dubbele wereld: de totaal andere wereld van ons nabije verleden en de nieuwe, vreemde omgeving. We zochten onze identiteit in het zo gewoon mogelijke meedoen, zo weinig mogelijk opvallen, eigenlijk in het feitelijk proberen te ontkennen van ongelijkheid.' En juist dat gaf, zo ontdekten ze, scheve verhoudingen.

Een gemeenschap van gelijken

tegencultuur met
als kern:

ontvangen,
oefenen in
genade

ofwel: een ander
er voor *jou* laten
zijn

Vanuit de erkenning dat de gemeenschap in een inloophuis ongelijk is, is het vervolgens van belang dat het een gemeenschap van gelijken wordt. Daarmee bedoelt hij dat inloopcentra tot een tegencultuur kunnen komen, waarin ontvankelijkheid een kernelement is. Het vermogen om te ontvangen verenigt bezoekers en medewerkers en maakt hen tot elkaar gelijken. Juist in kerkelijke inloopcentra zou je de moed moeten hebben om anderen er voor jou te laten zijn, zo stelt Stoppels, want hier schuilt de betekenis van het centrale begrip 'genade'. 'Dat ontvang je, ook via andere mensen', zo stelt hij. 'Christen-zijn betekent dat je anderen er voor jou laat zijn'.

Welke voorbeeld ken je waarin de medewerker iets ontvangen heeft van een bezoeker?

Bezoekers zijn begaafde mensen.

bezoekers
benaderen als
mensen met
gaven

zij voelen
doorgaans de
ongezonde
aspecten van
onze
samenleving
goed aan

Als medewerkers bezoekers typeren, worden de bezoekers nogal eens gekenmerkt aan de hand van hun defecten. Terwijl het juist van belang is dat zij benaderd worden als begaafde mensen, want mensen vallen niet samen met hun beperkingen en problemen. Uit ervaring komt naar voren dat bezoekers juist niet over hun problemen willen praten in het inloophuis. Ze zoeken juist een ontmoetingsplek waar ze (mede)mensen kunnen zijn.

Hoe kijken we aan tegen de bezoekers, is een belangrijke vraag. Zwart-wit gesteld: zijn zij zieke mensen (uitvallers) in een gezonde samenleving of zijn zij gezonde mensen in een zieke samenleving. Hun begaafdheid, zo stelt Stoppels, ligt zeker op het gebied van het aanvoelen van ongezonde maatschappelijke ontwikkelingen.

Barmhartigheid is ook politiek

en pleister op de
wonde geven

Inloopcentra worden gezien als pleisterplaatsen, waar mensen weer een beetje op verhaal kunnen komen. Stoppels hoopt dan wel dat de centra meer zijn dan een 'pleister op de wonde'. Want de wonden hebben alles te maken met de wijze waarop wij met z'n allen de

èn politiek beraad en actie	samenleving hebben ingericht.
kopje koffie drinken is ook:	'Aandacht en zorg voor de individuele bezoekers schieten tekort als er binnen inloopcentra niet ook beraad is over de vraag wat hun levens vertellen over de samenleving, want ze registreren situaties waarin de samenleving mensen in de kou laat staan'. Bij een instantie aankloppen of contact zoeken met de politiek horen ook bij het serieus nemen van mensen.
elkaars metgezellen worden.	<p style="text-align: right; color: #4F81BD;">Gezelligheid is heil-zaam</p> 'Hebben de kerken geen hogere roeping dan koffie te schenken en een praatje te maken?' Stoppels stelt: 'de kerk heeft de hoge roeping tot het schenken van koffie en aandacht. Het is waardevol in zichzelf, doel in zich.'
daar word je een beetje heel van.	Koffie drinken is bij uitstek een symbool van gezelligheid, maar voor een heleboel mensen is dit een zeldzame ervaringen geworden. Er is niemand om hen een kop koffie aan te reiken. Inloopcentra zou je juist kunnen zien als een plek waar mensen (weer) elkaars metgezellen kunnen worden. Dat is ook heil, weer een beetje heel worden.
eenzaamheid erkennen als deel van het leven	<p style="text-align: right; color: #4F81BD;">Erkenning van niet vermijdbare eenzaamheid</p> Inloopcentra kunnen worden gezien als een medicijn tegen eenzaamheid. Immers, daar ervaart men gemeenschap. Toch zijn ze niet zonder meer 'het' medicijn tegen eenzaamheid. Er is een niet vermijdbare eenzaamheid, die eigen is aan ons bestaan. Ze moet niet bestreden worden, maar juist geaccepteerd en doorleefd. 'We staan alleen, met behulp van een ander' en niet 'We staan, alleen met behulp van een ander'.
bezoekers een goed excuus (bijvoorbeeld een activiteit) geven om binnen te komen.	Erken het bestaan van niet vermijdbare eenzaamheid, om overspannen verwachtingen de kop in te drukken. Stoppels pleit ervoor om één concrete maatregel te nemen in dit opzicht, namelijk om aspirant-medewerkers te screenen op hun vermogen om 'alleen te staan'. Ze zullen de kunst van het alleen staan moeten verstaan om vruchtbaar te zijn voor anderen.
	<p style="text-align: right; color: #4F81BD;">Programmaloosheid als deel van groter geheel</p> In inloopcentra staat de menselijke ontmoeting centraal. Het gaat om de mens, die <i>zonder meer</i> welkom is. Er is geen programma, inloopcentra hoeven niet te produceren. Hun kracht ligt mede in het vermogen om improductief te zijn.
	Keerzijde hiervan kan zijn dat de programmaloosheid ook een drempel opwerpt en een eenzijdig publiek. Een bezoeker had er moeite mee om de gang naar een inloophuis te maken. 'Lukt het mij niet om via een normale weg in contact te komen met mensen?'. Stoppels stelt dat 'programmaloze centra' in zekere zin onbarmhartig zijn, omdat ze mensen te weinig ruimte bieden om via een (barmhartige) omweg van bijvoorbeeld een georganiseerde activiteit contacten te leggen'. Het gevolg is dat inloopcentra worden bevolkt door mensen 'die de schaamte voorbij zijn'.
	Stoppels denkt aan inloopcentra waarbinnen de beschikbaarheid voor mensen op verschillende manieren gestalte krijgt.

In Haarlem is bijvoorbeeld naast het
basispastoraat een low budget-restaurant gekomen.

Ook zijn ze gestart met een tweedehandswinkel.

't Stoofje heeft een tweedehandsmarkt, elke morgen een ochtendmeditatie, een Stoofpot (maaltijd), zingevingsbijeenkomsten en biedt 'ontmoeting en contact' in de huiskamer aan.

Een biddende gemeenschap

aanhoudende voorbeden hebben waarde in zichzelf

Veel gehoorde inspiratiebron voor inloopcentra is een vers uit het boek van de profeet Jeremia: 'Zoekt de vrede voor de stad waarheen ik u in ballingschap heb doen wegvoeren en bidt voor haar tot de Here, want in haar vrede zal u vrede gelegen zijn'.

ze 'dragen' andere vormen van aandacht

Stoppels stelt dat in de aanhoudende voorbede ons er-zijn-voor-de-ander een heel wezenlijke gestalte krijgt. Voorbede draagt als het ware de andere vormen van aandacht. God zelf omsluit onze betrokkenheid en inzet. Vier dat!, zo stelt hij.

en bewerken in ons zelf een dienstbare houding

Daarbij is de 'dienende' houding die van de medewerkers verwacht wordt, bepaald geen natuurlijke houding. Deze moet steeds weer bevochten worden. Bidden is ook het 'zich inbidden' in de weg van de navolging van Christus. Het zuivert als het ware en bewerkt in ons een dienstbare en opbouwende betrokkenheid op medemensen.

Geen voorportaal... wel een geopende deur naar Christus

het evangelie ter sprake te brengen:

Stoppels stelt dat er binnen inloopcentra een grote beduchtheid is om de centra te zien als een voorportaal tot het eigenlijke huis. Laatste zou dan het 'bekeren' van mensen zijn. 'En terecht', zo stelt hij 'Het is geen ingang tot een fuik waar je niet meer uitkomt. Ook werken met een geheime agenda is 'uit den boze''. Tegelijkertijd wijst hij er wel op dat dat zeker niet hoeft te betekenen dat het evangelie niet ter sprake mag komen. Hij ziet inloopcentra staan tussen twee brandpunten:

zonder geheime agenda maar als uitnodiging

- Het honoreren van het subject-zijn van bezoekers; Op geen enkele manier mag hun integriteit geschonden worden of als een object behandeld worden.
- Het openhouden van de deur naar Christus.

met maximale vrijheid om die af te slaan

Inloopcentra zouden hun weg moeten zoeken in het spanningsveld van maximale terughouding en optimale bereidheid tot het uitnodigen van de ander zelf een verbond te sluiten met de Eeuwige. 'Want', zo stelt hij. 'hij of zij zou daar wel eens geweldig mee geholpen kunnen zijn'.

Meer dan medewerkers verwachten, blijken bezoekers te komen met vragen rond geloof en zingeving. 'Kennelijk leven die vragen bij hen en hebben ze het gevoel dat het inloopcentrum een plek is waar ze ter sprake kunnen worden gebracht'.

Vragen:

1. Welke hoekstenen hebben voor u iets te zeggen over uw werk in het inloophuis en/of het inloophuis zelf?
2. Kunt u een top drie maken van de punten die u ter harte neemt?